

Sivistysvaliokunnalle

- Asia:** Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (HE 99/2025 vp)
- Viite:** Lausuntopyynnön diaarinumero: HE 99/2025 vp

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on pyytänyt lausuntoa toisen asteen koulutusta eli esityksen lukua 29.20 koskien. Erityisesti on pyydetty lausumaan talousarvioesityksen keskeisistä painotuksista ja kipupisteistä, mukaan luettuna oppimisen tuen vahvistamisesta toisella asteella. Suomen Rehtorit ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Hallitus on asettanut lukiokoulutukselle seuraavat toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet:

- Turvataan laadukas, monipuolinen ja saavutettava lukiokoulutus maan eri osissa ja molemmilla kansalliskielillä.
- Vahvistetaan 1.8.2025 voimaan tulleen uudistuksen mukaisesti lukiolaisten oikeutta oppimisen tukeen siten, että tukiopetuksesta ja muusta tuesta ja ohjauksesta muodostuu matalan kynnyksen tukimuotoja, jotka ovat kaikkien opiskelijoiden saavutettavissa. Lisäksi turvataan opiskelijan oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi.
- Vuoden 2026 alusta sovellettavilla uudistetuilla rahoitusperusteilla vahvistetaan syrjäisten ja opiskelijamäärältään pienempien sekä vähemmistökielellä sijaintikunnassa opetusta järjestävien lukiokoulutuksen järjestäjien rahoitusta. Tällä turvataan koulutuksen saavutettavuutta ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista.
- Valmistellaan ylioppilastutkinnon digitaalisen koejärjestelmän uudistusta ja kielitaidon suullisen osaamisen arvioinnin sisällyttämistä osaksi ylioppilastutkintoa.
- Englanninkielisen lukio-opetuksen tarjontaa vahvistetaan ja mahdollistetaan englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen syksystä 2028 lukien. Tavoitteena on vahvistaa heikosti suomen tai ruotsin kieltä taitavien nuorten sivistyksellisiä oikeuksia. Englanninkielinen koulutus voi käynnistyä syksyllä 2026.
- Mahdollistetaan yhden taito- ja taideaineen kokeen suorittaminen osana ylioppilastutkintoa ja yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaaminen taito- ja taideaineen kokeella syksystä 2029 lukien. Muutokset koskevat ensimmäistä kertaa syksyllä 2027 aloittavia opiskelijoita.
- Edistetään lukiokoulutuksen digitalisaatiota mm. yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien digitaitojen ja -osaamisen kehittymisen osalta ja kasvatetaan koulutuksen järjestäjien kyvykkyyttä hyödyntää digitalisaation luomia mahdollisuuksia.

Katsomme, että hallituksen asettamat painopistealueet ovat hyvin valittuja. Joidenkin tuloksellisuuden tavoitteiden osalta on jo nyt havaittavissa, että niiden tehokkaasti onnistunut toteuttaminen vaatii lisää rahallista resurssia ja henkilöstöresurssia. Jo nyt on tiedossa, että tukiopetuksen toteuttaminen lisää palkkakustannuksia maltillisesti. Jotta opiskelijan oikeus erityisopetukseen tulisi turvattua tehokkaasti, pitää turvata myös henkilöstön saatavuus. On jo nähtävissä, että lukiolain (714/2018) 28 b §:ssä tarkoitettujen erityisopetusta koskevien päätösten tekeminen lisää rehtoreiden ja erityisopettajien työkuormaa.

Esimerkkeinä ovat erityisesti oppivelvollisina alle 18-vuotiaana lukio-opintonsa aikuislukiossa aloittaneet, joilla on huomattavasti enemmän oppimisen tukeen kohdistuvia tarpeita. Näiden nuorten määrä ei ole enää marginaalinen. Joissain aikuislukioissa alle 18-vuotiaita ja 18–20-vuotiaita opiskelijoita on jo selvästi yli sata. Lähes kaikki rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä opiskelevat nuoret tarvitsevat erityisopetusta koskevan päätöksen. Tilannetta tulee seurata tarkoin kuluvan lukuvuoden loppuun asti ja ottaa havainnot huomioon viimeistään vuoden 2027 talousarviota laadittaessa.

Käsityksemme mukaan ylioppilastutkinnon kehittämiseen osoitetut määrärahat ovat riittävällä tasolla. Ilmaisemme kuitenkin huolestamme Ylioppilastutkintolautakunnan operatiiviseen toimintaan liittyvään rahoitukseen kohdistuneista säästöistä. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintaedellytykset tulee turvata siten, että ylioppilastutkinnon arvo ja asema suomalaisessa sivistysvaltioissa ei muutu. On selvää, että hallintomenettelyn laatu heikkenee henkilöstömäärän pienentyessä. Koska ylioppilastutkinnolla on erityinen ns. *high stakes* -arvo suomalaisessa koulutusjärjestelmässä, tutkinnon häiriötön toimeenpano on pystyttävä turvaamaan kaikissa olosuhteissa. Kuluvan syksyn ylioppilastutkinnon äidinkielen ja kirjallisuuden lukutaidon kokeessa laajasti esiintyneet tekniset ongelmat olivat esimerkki tilanteesta, joissa ennakkollisen suunnittelun ja tilanteen aikaiset toimintaedellytykset tulee voida turvata. Kyseessä on tutkintoon osallistuvien kokeilaiden sivistyksellisten oikeuksien ytimessä oleva asia. Tutkinnon toimeenpanoa huomattavasti uudistettaessa tulee lautakunnalle osoittaa riittävät määrärahat lukiokoulutuksen järjestäjille annettavaa koulutusta varten. Kuluvana syksynä havaittiin, että digitaalisen tutkinnon uudistamista koskeva aikataulu on varsin tiukka. Monella koulutuksen järjestäjällä ei ollut valmiuksia toteuttaa lautakunnan harjoitustilanteita annetussa aikataulussa.

Englanninkielinen lukiokoulutus ja taito- ja taideaineiden kokeen suorittaminen osana ylioppilastutkintoa aiheuttavat huomattavia lisäkustannuksia koulutuksen järjestäjille. Kustannusvaikutukset tulee selvittää tarkoin ja ottaa huomioon viimeistään vuoden 2027 talousarviota laadittaessa. Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että aikuislukiossa ei tavallisesti anneta musiikin, kuvataiteen tai liikunnan opetusta. Näin ollen aikuislukiot joutuvat hankkimaan taito- ja taideaineen ylioppilaskokeen suorittamiseen liittyvät valmennus- ja arviointipalvelut joko muista saman koulutuksen järjestäjän yksiköistä tai ulkopuolisilta koulutuksen järjestäjiltä.

Hallitus on asettanut tutkintokoulutukseen valmentavalle koulutukselle (TUVA) seuraavat toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet:

- Edistetään opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia suorittaa joustavasti ammatillisia opintoja, lukio-opintoja sekä korottaa perusopetuksen arvosanoja.
- Yhdenmukaistetaan eri koulutusmuotojen opiskelijoiden saamia palveluja ja tukea.
- Turvataan vaativan erityisen tuen järjestämisen edellytykset.
- Lisätään koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä ja koulutuksen hankintaa koulutuksen järjestämisessä.
- Valmistellaan TUVA-koulutuksen kehittämistä ja oppivelvollisuuslain tarkentamista valmistelevan työryhmän ehdotusten pohjalta tarvittavat muutokset koulutuksen valintaperusteisiin, sisältöön ja kestoon sekä arvioidaan koulutuksen järjestäjaverkon ja rahoitusjärjestelmän muutostarpeita.

Toteamme, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) on osoittautunut hyvin toimivaksi koulutusmuodoksi. TUVA-koulutuksen kysyntä on ollut vakaassa kasvussa. Opetussuunnitelman perusteet ovat mahdollistaneet koulutuksen järjestäjälle mahdollisuudet järjestää koulutus joustavasti paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Esimerkiksi mahdollisuus suorittaa joustavasti ammatillisia opintoja, lukio-opintoja ja korottaa perusopetuksen arvosanoja on toteutunut hyvin. Lukiokoulutukseen hakeutuvien opiskelijoiden halukkuus suorittaa ammatillisia opintoja on osoittautunut varsin vähäiseksi. Nämä opiskelijat ovat olleet erityisen motivoituneita arvosanojen korottamiseen ja opiskelutaitojen kehittämiseen.

Kokemustemme mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää opiskelijoiden tuen toteuttamiseen samalla intensiteetillä kuin esimerkiksi lukiokoulutuksessa tällä hetkellä. Korostamme, että TUVA-koulutuksessa huomattava osa opiskelijoista olisi lukiokoulutuksessa sovellettavan erityisopetuksen päätöksen piirissä, joissakin ryhmissä kaikki. Nykyisin TUVA-koulutuksessa on tavallista, että opetus annetaan samanaikaisopetuksena, jolloin luokassa on aineenopettajan tukena erityisopettaja. Myös annettava opinto-ohjaus on intensiivisempää lukiokoulutukseen verrattuna.

Kannatamme mahdollisuutta järjestää TUVA-koulutus kaksivuotisena. Tämä on erityisen tärkeää monikielisten opiskelijoiden osalta. TUVA-koulutusta kehitettäessä tulee taata riittävä harkinnanvara koulutuksen valintaperusteisiin liittyen. Yksinomaan perusopetuksen päättötodistuksen arvosanat eivät ole toimiva valintaperuste. Käytännössä opiskelijaksi hakeutuvien haastattelu on osoittautunut hyvin toimivaksi.

TUVA-koulutusta tulisi kehittää myös siten neutraalisti, että koulutuksen järjestäjällä ei ole lähtökohtaisesti määräävää vaikutusta koulutuksen käytännön toteuttamisessa. Tämä on otettava huomioon rahoitukseen liittyvissä yksityiskohdissa.

Helsingissä 7.10.2025

Päivi Ikola
puheenjohtaja
Suomen Rehtorit ry